

Ferencz-Fehér Dorottya

Az embertelen megragadására tett kísérlet

Széljegyzetek Lak Róbert képi világához

Nyugtalanságnak, magára hagyatottságnak, bizonytalanságnak kitett, kibékíthetetlen ellentétek fogságában vergődő alakok néznek vissza ránk Lak Róbert víziószerű képeiről. Az 1994-es születésű művész festményei szinte kizárólagosan portrék, melyeken a fő hangsúlyok a hús esztétikája köré szerveződnek; képi világának gyakran mellbe vágó expresszivitása önkéntelenül is rezonál Lucien Freud gyakran idézett kijelentésével, mely szerint feltett szándéka, „hogy a festék úgy hasson, mint a hús”. Lak Róbert alkotói világára érzékelhető hatást gyakorolnak a londoni iskola alkotói csoportosulásának központi alakjai – Freud mellett Francis Bacon és Frank Auerbach: a *Nyugtalan*-sorozat jelen válogatásban szereplő darabjaira Bacon *Három fejtanulmány*ának radikális újraértelmezéseként is tekinthetünk, ahogyan a portré (és az önarckép) műfajának előtérbe helyezése is megalapozza ezen vélekedést, valamint Bacon és Freud azon kifejtett törekvése, hogy alanyaikat megfosszák a szubjektivitásuktól¹. A kortárs magyar képzőművészeti tendenciák számbavételekor Lakot a Budapest Horror alkotói csoportosuláshoz nemrég óta, lazán kapcsolódó fiatal alkotók közé sorolják; munkáit Gyórfy László festészetével elsődlegesen az esztétikai ideológia – amelynek vezérmotívuma a testbe vetettség élménye és a hús szubjektum alóli felszabadítása –, Veres Szabolcs portrédekonstrukcióival pedig a formanyelve rokonítja, de felkínálkozik a fragmentumokból építkező, mellszobraival és festményeivel az ember válságára reflektáló torzókat előállító Gaál József-oeuvre-rel való asszociáció lehetősége is.

A Lak Róbert portréin és önarcképein ábrázolt elfolyó kreatúrák első pillanásra a horrorfilmek megnyúzott, összeégett, testi mivoltuk egységességében megbontott áldozataira emlékeztetnek, akik a kamera tekintetének kiváltságos keresztüztüzebe jobbra rövid időre kerülhetnek, hisz a biológiai teljességük felszámolójának kényszeres vágya csupán pillanatnyi kielégülésre képes, így a torzó folytonosan újratermelődik általa. Ami ebből a perspektívából normasértőnek, határátlépésnek számít, azt Lak vizuális világának ábrázolási módjai köznapi tapasztalattá avatják: nála a struktúra folytonos megbontása éppúgy részét képezi az alkotási folyamatnak, ahogyan a kompozíció szempontjából is kulcs-

¹ Bővebben lásd: Babarczy Eszter: *A test tényei*. Bacon és Freud a Nemzeti Galériában. *Artmagazin*, 2018/8. 20–25.

pozícióba kerül. A véralvadás stációit, a frissen feltáruuló szövetek és bensőségek spektrumát, máskor a csontok törétférségét megidéző harmonikus színkezelése egyszerre nyújt megrázó élményét és mutatja fel az idegenség titokzatosan otthonos tapasztalatát. A maradvány-lények felszíne alól árad a zsigerekig hatoló melankólia, ami néhol tompítja, máskor viszont teljesen fel is oldja a húsba vetettséget vizuálisan megképző pasztell árnyalatok elegyének vészjósoló hatását. A kérlelhetetlen szembesítés elől nézőként nem menekülhetünk a háttérben felsejlt enteriőr elemeihez, ahogyan nem kereshetünk nyugvópontot a perspektíva valamely szegmensében sem – nem marad más választásunk, mint megkísérelni a végtelenbe vetetett, artikulálatlan tekintet megragadását.

A folytonos építés és rombolás dialektikájában megképződő, egyszerre emberen inneni és túli minőségek panoptikumának alapvonása, hogy megszűnik benne az idő és a tér referencialitása, egyedül az antropomorphé különféle transzformációinak mintázatai nyújthatnak valamiféle tájékozódási pontot. Egyet kell értenem Sirbik Attilával, aki szerint „*van valami zaklatott folytonosság abban, ahogyan Lak állandóan visszatér ugyanoda és kezdi előlről, számos képe mintha ugyanaz lenne, egyfajta mantraszerű ismételtetés a benső kiürítésének tudatos formájaként.*”² Lak alakjai egy állandó átmenetiség szülőttei és foglyai is, melyben a kevés bizonyosságok egyike az antropológiai értelemben vett teljesség erodálódása, amely olyan visszafordíthatatlan, de mindenképpen bizonytalan kimenetelű folyamatnak a része, amely talán magát a pusztulást előlegezi meg. Ezen a ponton érdemes rámutatni a különféle irányokba burjánzó poszthumán diskurzusokkal való az összefüggésre, melyek a humanizmus „*szuverén, koherens és autonóm emberképének a decentralálás[ára]*”³ adott 21. századi válaszként születtek meg, s közös vonásuk, hogy leszámolnak az antropocentrikus világgéppel, az ember kitüntetett pozíciójával, ugyanakkor elismerik azokat a létezőket, akiket a humanizáció során elnyomtak. Ebben az értelemben Lak Róbert nonhumán panoptikumát szemlélve a rendszerbe foglalhatóságnak ellenálló, a végtelenségig fokozható transzformációk csábításának engedő, a befejezettség eldönthetlenségére berendezkedett, körülhatárolhatatlan, emberen túli alakokkal állunk szemben. Figurái önmagukat bekebelezve, önnön amorf húsukba beleolvadva merednek ránk már-már elenyésző tekintetük mélyéről, kifejezéstelenségre ítélt, befelé forduló pillantásuk az érzékelés radikálisan kiterjesztett, non-humán dimenziói felé mutat, amelynek a válogatásban megjelenő reprezentatív példája az *Önarckép – hommáge á Frank Auerbach* című, 2017 és 2019 között létrejött alkotás (valamint az ehhez sorozatszerűen társítható *Elfeledett II.*, 2019–2020 című objekt és *Az olvadó*, 2020 című festmény), amely egyidejűleg lép diskurzusba az előképpel, utal ezáltal a test művészi ábrázolása válságának 20. századi hagyományára, és számol le a művész szerepének hagyományos önreprezentációjával. Első ránézésre mégsem lehetünk meggyőződve arról, hogy a benső kiürítése, az antropocentrizmus maradéktalan

2 Sirbik Attila: *A test mint bizonyosság*. Link: <http://www.hungariancontemporary.hu/a-test-mint-bizonyosság/>

3 Horváth Márk–Lovász Ádám–Nemes Z. Márió: *A poszthumanizmus változatai. Ember, embertelen és ember utáni*. Prae Kiadó, 2019, 8.

felszámolása egészében képes megvalósulni ezen alkotások mindegyikében, ugyanis a zaklatott folytonosságba zajszerűen (és tudatosan) kódolódnak bele a nyugati kulturális hagyományt évezredek óta meghatározó szimbólumok, legyen szó akár a keresztény oltárképfestészet formai vagy tartalmi gesztusairól (Triptichon, 2017), vagy *A pokol paradicsomának vénusza*, 2019 variációinak oximoronszerű címéről és stílusos elemeiről (melyekben összetapadva köszönnek vissza az eszkatológia, a mitológia és az őstörténet egyes szilánkjai), ahogyan a biológiai szempontból rögzíthetetlenek, meghatározhatatlannak elgondolt (és ábrázolt) lényt is elmozdítja ebből a pozícióból az akaratlagos identifikáció (*A kék fiú*, 2020). A poszthumán felforgató poétikája azonban ellehetetleníti a szimbolikus vizuális kódok automatikus működésbe lépését, annak ellenére, hogy a Lak által megjelenített pszeudo-szakrális, ál-mitológiai minőségek lát-szólag önkéntelenül is visszabillentik a nézőt a kiindulópontához, a meghaladni kívánt hagyományhoz. Ezek a kiüresedett antropológiai töredékek végső soron ugyanakkor biztosítják a művész számára „az otthon és a múlt ígérését, hiszen a poszthumanizmus is csak egyfajta emlékezetmunkával – reflexív idézéssel – tudja újra-írni az ember fogalmát.”⁴ Az egymásra rakódó festékrétegek textúrájának amorf anyagisága mögött felsejlő felismerés pedig azt sugallja, hogy elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amikortól az egész évezredek át hajszott, illuzórikus képzete immár kizárólag a dekonstrukciós folyamat dinamikus változékonyságában ragadható meg. Lak perspektívája így válik „egy nyersen analitikus, ugyanakkor ösztönös megközelítésmód[dá], egyfajta alászállás[sá] a lélek testképet torzító mélységeibe [...] ahol a tudat végtelen számú eszközzel rendelkezik ahhoz, hogy egyszerre láttassa a valóság megszámlálhatatlan perspektíváját, és ahol rájövünk, hogy minden csak torzulás.”⁵

4 Horváth et al. 2019: 254.

5 Minden csak torzulás. Lak Róbert: *Nyugtalanok*. Link: <https://www.ujmuveszet.hu/2018/12/minden-csak-torzulas/>

Önarckép hommage á Frank Auerbach, vegyes technika, farostlemez, 39,3×39,3×5 cm, 2017–2019

Nyugtalan I., vegyes technika, karton, 21,1×24,6×2,5 cm, 2019

Nyugtalan II., vegyes technika, karton, 25,9×24,8×2,5 cm, 2019

Nyugtalan III., vegyes technika, karton, 24,6×32,2×2,5 cm, 2019

Nyugtalan IV., vegyes technika, karton, 27,3×28,4×2,5 cm, 2019

Földhöz kötött szárnyalás I., olaj, zománc, vászon, 60×50 cm, 2020

Földhöz kötött szárnyalás I., olaj, zománc, vászon, 60×50 cm, 2020

Triptychon, vegyes technika, fa, 72,4×172,5×5 cm, 2017

A pokol paradicsomának vénusza I., olaj, akril festékszóró, vászon, 150×110 cm, 2019

A pokol paradicsomának vénusza III., olaj, akril festékszóró, vászon, 150×110 cm, 2019

Arc nélküli hős, olaj, zománc, vászon, 50×40 cm, 2020

Apollion, vegyes technika, vászon, 120×100 cm, 2017

Az olvadó, olaj, vászon, 80×60 cm, 2020

A kék fiú, olaj, vászon, 50×50 cm, 2020

Elfeledett II., akril, púrhab, farmer, 30×25×26 cm, 2019–2020